БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

НОЯБРЬ 20 понедельник 1939 он № 267 (2967) Сэн 10 мүнгэ

БУРЯТ-МОНГОЛ ҮНЭН

ВКП(б)-эйн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ОРГАН

АЛДАРТА ХОРИН ЖЭЛЭЙ ОЙ

20 жэлэй саадтээ, гражданска дайнай гал түймэр соогуур, манай залуу советскэ гүрэнние унагаахы һэдэһэн помещигүүд, капиталистнууд ба интервентнүүдтэ эсэргүү хатуу шанга тэмэсэлэй жэлнүүдтэ, Хүдэлмэришэн-Таряашанай улаан кавалери—Нэгэдэгээр морито Улаан Арми байгуулагдаһан юм. «Энээнние байгуулгын инициативань нүхэр Сталинда хабаадана, тэрэ хадаа иимэ эмхидхэлгын бүхы шухала удхашанарыень өөрөө һайтар ойлгодог байгаа. Энэ алхамай историческа ашатуһануудань бүгэдэндэ эли мэдээжэ». (К. Ворошилов «Сталин ба Улаан Арми»).

Нэгэдэгээр Арми хадаа пролетарска революциин агууехэ стратег нүхэр Сталинай, социалистическэ революциин гайхамшаг полководец Климент Ефремович Ворошиловай ба гражданска дайнай легендарна герой нүхэр С.М. Буденнын хүтэлбэри доро жагсажа, арадай дайсадта эсэргүү, революциин дайсадта эсэргүү тэмэсэлдэ гайхамшаг алдэр габияа олоһон байна.

«... Бүри 1918 оной түрүүшын хахадта, Советскэ засагые унагааха ябадалые эрхилэжэ орохоор бэлэн байһан тодорхой хоёр хүсэнүүд: Антантын хариин империалистнууд ба Россиин доторхи контрреволюци бии болоод байгаа». 1919 оной зун «... генералнууд Корнилов, Алексеев, Деникин хадаа англо-француззудай дэмжэлгээр сагаангвардейска «һайндуранай арми» эмхидхээд, хасагуудай дээдэ талын мятеж үүдхэһэн ба Соведүүдтэ эсэргүү поход нээһэн байгаа». («ВКП(б)-эйн историин хуряангы курс»).

Контрреволюциин хүсэнүүдые бутасохихо тушаа угаахэ зорилго—манай залуу советскэ ороной урдань байгаа. Ленин болбол «бүгэдөөрөө Деникинтэй тэмэсэлдэ» гэһэн лозунг табяа. Большевигүүдэй партяар, пролетаридай гениинэр Ленин ба Сталинаар зоригжуулагдаһан хүдэлмэришэд ба таряашад хадаа дайсадаа бутасохихын тула бүхы хүсөө эршэдүүлээ һэн.

Деникинскэ армиие бутасохилгые эмхидхэхэ ба хүтэлбэрилхын тула, ЦК болбол урда фронтдо нүхэд Сталин, Ворошилов, Орджоникидзе ба Буденные эльгээһэн байна. Урда Фронтдо Сталинай ерэхэһээнь урид, урда фронтын командовани болбол Иуда-Троцкитой хамта, контрреволюционно план табиһан байгаа. Энэ планайнь ёһоор һаа, Улаан Арми хадаа оройдоо харгы замгүй донской тала дайдаар ба сагаан гвардейцуудай нүлөөлгэдэ байһан хасаг зонтой газараар гараха ёһотой байгаа.

Нүхэр Сталин болбол Троцкиин энэ предательска планиие эрид шаягаар буруушаан, Деникиниие бутасохихо гэһэн өөрынгөө планиие ЦК-дэ дурадхаһан байна: «...гол сохилтые Харьков Донбасс-Ростовоор дамжуулан шэглүүлхэ. Энэ план хадаа хүдэлмэришэдэй ба тэряашадай районуудаар дамжан, манай армиин урагшаа дабшаха зам дээрэхи арад зоной зүгһөө элитэ сочувствитэй байһан дээрэһээ, Деникиндэ эсэргүү манай сэрэгүүдэй урагшаа түргэн дабшалтыень хангаха байгаа. Тэрээнһээ гадна, энэ районда бии байгаа түмэр харгынуудай элбэг сеть хадаа бүхы шухала хэрэгтэй юумээр регулярна хангагдаха аргые манай сэрэгүүдтэ олгохо байгаа. Эсэстээ, энэ план хадаа Донбассые сүлөөлэхэ ба тиигээд манай оронииe түлишөөр хангахын арга олгохо байгаа» («ВКП(б)-эйн историин хуряангы курс»).

Манай партиин Центральна Комитет болбол нүхэр Сталинай планиие баталаа һэн. Гениальна Сталинска план хадаа Улаан Армиин бүхэдэлхэйн - историческа илалтые хангаа.

Нүхэд Сталин, Ворошилов ба Буденнын нэрэнүүдэнь, Нэгэдэгээр Улаан Армиие эмхидхэлгэтэй нягта холбоотой байна. Эдэнэй нэрэнүүд болбол арадай зол жаргалай түлөө, советскэ засагай түлөө тэмэсэлдэ Улаан кавалериин героическа походууд ба габиянуудтай холбоотой. Нэгэдэгээр морито Арми хадаа Врангелиин сэрэгүүдые усадхаһан ба сагаанполягуудые үйбутасохёо, тэрэшэлэн генералнууд Шкуро, Мамонтов, Козлов, Махно, Коновалов ба бусад дайсадые үгыхэһэн байна.

Улаан Армиин боецүүд ба кавалеристнүүд болбол Нэгэдэгээр Морито Армиин илалтатүгэс маршые, Буденновско кавалериин боевой традициие зүрхэндөө бүхөөр хадагалажа ябана. Алдарта Улаан Армиин боецүүд хадаа Хасан нуурай, Халхын-голой дэргэдэхи байлдаануудта ба Баруун Украиные, Баруун Белоруссиие польско пануудһаа сүлөөлхэдөө, тэдэ боевой традицинуудай книгэдэ, хүдэлмэришэн-таряашанай зол жаргалай түлөө тэмэсэлэй ба илалтын книгэдэ үшөө нэгэ героическа, гайхамшаг толотомо хуудаһа нээгээ.

Тэрэшэлэн, манай агууехэ советскэ ороной ажалша бүхэн, Улаан Армиин габияата боевой традицинуудые бүхөөр хадагалажа ябана. Үргэн масса ажалшан, залуушууд хадаа кавалерийска хэрэгые гүнзэгыгөөр шудалана.

Манай республика дотор ворошиловско всаднигуудай гайхамшаг хүдэлөөн үүсхэгдөө. Энэ хүдэлөөнэй онсо зүйлэнь юуб гэхэдэ, энээндэ ажалшадай үргэн масса, колхознигууд хабаадалсана ба өөһэдөө үүсхэнэ. Ворошиловско всаднигуудай зэргэнүүдэнь үдэрһөө үдэр бүри үргэдэнэ. Агууехэ Октябрьска Социалистическэ Революциин XXII жэлэй ойн үдэрнүүдтэ, республикын аймагуудай центр дээрэ—Зэдын, Тунхэнэй, Бичурай, Закаминай ба бусад аймагуудта болоһон демонстрацинуудта ворошиловско всаднигуудай осоавиахимовска хэдэ хэдэн эскадронууд хабаадалсаа. Эндэ, ворошиловско всаднигууд хадаа партиин ба правительствын түрүүшын уряагаар, Эхэ ороноо, социализмын бүхэдэлхэйн-историческа илалтануудые, ажалшадай энхэ амагалан ажабайдалые хамагаалгада үбсүүгээрээ жагсахаар хэзээ бүхэндэ бэлэн байһанаа демонстрацилаа.

Хүдэлмэришэн- Таряашанай морито Армиин эмхидхэгдэһэнэй алдарта хоринжэлэй ойе тэмдэглэхэ зуураа, партийна-комсомольско ба общественнэ организацинууд болбол ажалшадай советскэ патриотизмын гайхамшаг жэшээе бүхыхэмжээгээрэнь дэмжэхэ ба улам үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, Улаан Армиин боевой традицинуудые шудалаха бүхы аргабайдалые тэдээндэ олгохо ёһотой.

Бүхы арадай иимэ ехэ инаглалаар ба анхаралаар хүреэлэгдэдэг манай армида адали, иимэ арми бүхы дэлхэй дээрэ үгы, юуб гэхэдэ, Улаан Арми ба ажалша арадай интерсүүдэнь нэгэ, ажабайдалань нэгэ. Эгээл иимэһээ, Хүдэлмэришэн- Таряашанай Улаан Армиин, манай кавалеристнуудай, манай боецүүд, командирнууд ба политхүдэлмэрилэгшэдэй һайн үдэр—бүхы ажалшадай, бүхы ороной һайн үдэр мүн.

Манай орон хэзээшье, хаанашье дээрэлэ ортохогүй. Алдарта Улаан Арми, Улаан Флот, Улаан Авиаци хадаа манай орондо добтолхоо һэдэһэн дайсан бүхэниие бутасохихоор хэзээбүхэндэ бэлэн.

Илаһан социализмын ороной арадууд болбол түрэл Улаан Армиингаа—Нэгэдэгээр Морито Армиин хоринжэлэй ойе тэмдэглэн, Ленин-Сталинай партиие тойрон бүри нягтаар жагсана, бүхы Улаан Армиие, тэрэниие байгуулагша агууехэ Сталиниие, улам ехэ инаглалаар хүреэлэнэ.

Бурят-Монголой ажалшад болбол нютагууддахи Соведүүдэй депутадуудта кандидадуудаар, арадай зол жаргалай түлөө хэлбэришэгүй тэмэоэлшэдые дэбжүүлнэ

Коммунистнуудай ба партийнабэшэнүүдэй сталинска блогой кандидадууд

СЕЛЕНГЭ

Аймаг доторхи колхозуудта, учреждениинүүдтэ, һургуулинуудта ба машинна-тракторна станцинуудта болоһон һунгалтын урда тээхи суглаанууд идейнэ-политическэ үндэр хэмжээдэ үнгэргэгдэжэ байна. Тэдэ һунгагшад хадаа Эхэ оронойгоо үнэн хүбүүд ба басагадые, Ленин-Сталинай партиин хэрэгтэ, коммунизмын хэрэгтэ преданнэ хүнүүдые аймагай Соведэй депутадуудта кандидадууд болгон дэбжүүлнэ.

Һунгагшад болбол кандидадуудта дэбжүүлэгдэгшэд—эрхимүүдэй эрхимүүдые— коммунистнууд ба партийнабэшэ большевигүүдые тусхайта округуудта баллотироваалагдаха зүбшөөлөө үгэхыень гуйнад. Мүн тэрэшэлэн, һунгалтын болохо үдэр—декабриин 24-дэ, нэгэ хүн шэнгеэр ерэжэ, коммунистнууд ба партийнабэшэнүүдэй сталинска блогой шэнэ илалтын түлөө өөһэдынгөө голосуудые үгэхэбди гэжэ мэдүүлнэд.

Ноябриин 14 болтор аймаг доторонь 23 хүн аймагай Соведэй депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдээд байна. Гадна, 23 найдалгата нюурнуудые һунгаад, аймагай Соведэй депутадуудта кандидадаар дэбжүүлэгдэгшэдэй түлөө агитационно-массова хүдэлмэри ябуулхыень тэдэнэртээ даалгаа.

Депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэгшэдэй дунда-республикын ба аймагай солото хүнүүд. Бурят-Монгол республикын солото луговод Василий Александрович Герасимов хадаа партиин XVIII съездын нэрэмжэтэ колхозой колхознигууд - һунгагшадаар дэбжүүлэгдэһэн байна. Һунгагшад хадаа Василий Александровичын түлөө бултадаа голосуудаа үгэхэбди гэжэ мэдүүлнэд.

Тэрэшэлэн, стахановка-һаалиша нүхэр Т. Гармажапова (Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудаар), Загастайн дунда һургуулиин һургагша нүх. Андрей Федорович Герасимов (тус һургуулиин коллективайхидаар) депутадуудта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн байна.

«Коминтерн» колхозой колхознигууд-һунгагшад хадаа суглаанай болохые ехэтэ хүлеэжэ байгаа. Колхозойнь клуб гоё һайханаар шэмэгдэнхэй. Суглаан нээгдэжэ, хүдэлмэреэ үргэлжэлбэ. Хэлсэхэ асуудалынь: аймагай Соведэй депутадуудта кандидадые дэбжүүлгэ.

Эгээн түрүүлэн, колхозойнь комсомольско эхин организациин комитедэй секретарь, стахановец нүх. Юмжапов выступалха зуураа, колхозойгоо солото һаалиша, стахановка нүхэр Н.В. Бадмажапова райсоведэй депутадуудта кандидадаар дэбжүүлбэ. Удаалуулан. үгэ хэлэһэн һунгагшад болбол нүхэр Бадмажаповагай кандидатурые нэгэн һаналаар дэмжэбэ.

Балуров

БАУНТА

Аймагай Соведэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлгэ угаа ехэ дэожэлтэтэйгээр ябуулагдажа байна. Гүрэнэй учреждениинүүдэй союзай хүдэлмэрилэгшэдэй суглаагаар, Чильчигирскэ сельсоведэй секретарь, Ленинскэ-Сталинска комсомолой член нүхэр Акулина Павловна Давыдова, депутадуудта кандидадаар дэбжүүлэгдэбэ.

АкулинаПавловна болбол үгытэй шадалтай агнуушанай бүлэдэ түрэһэн байгаа. Акулина хадаа хүдэлмэридөө большевистскэ ёһоор хандадаг, һунгагшадай найдабариие хүндэтэйгөөр дүүргэжэ шадаха, арадай үнэнбасаган мүн.

Боровск приискын хүдэлмэришэд ба служащинар өөһэдынгөө суглаан дээрэ, алта малтагша-стахановка, алта малталгада эрхим хүдэлмэриингөө түлөө «Хүндэлэлгын тэмдэгэй» орденоор 1939 ондо ССР Союзай правительстваар шагнагдаһан нүхэр М. Ф. Козулинае депутадуудта кандидадаар дэбжүүлээ.

ТУНХЭН

Аймаг доторонь депутадуудта кандидадые дэбжүүлгэ түлэг ябуулагдажа байна. Һунгуулиин № 9 округой һунгагшадаар, Тункэнэй МТС-ын механик нүх. Бароаков Лубсан Цыденович, Тункэнэй сельсоведэй президиумэй член, ордента һургагша нүх. Жданова Ольга Дмитриевна (һунгуулиин № 7 округһоо), «Индустрия» колхозой һунгагшадаар, райпотребсоюзай түрүүлэгшэ Константин Лаврентьевич Барьядаев ба мүн тэрэшэлэн һунгуулиин № 12 округһоо партиин айкомой секретарь Л. А. Наталинов (ВКП(б)-эйн ЦК-гэй нэрэмжэтэ колхозой колхозни уд-һунгагшадаар) аймагай Соведэй депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдээ.

КАБАНСК

Кабанскын сельсоведэй, партиин XVIII съездын нэрэмжэтэ колхозой хүхюун бардам колхознигууд хадаа, һунгалтын урда тээхи суглаанда омог дорюунаар ошонод. Тэдэнэр, «районойгоо Соведтэ манай агууехэ партиин хэрэгтэ эсэстээ хүртэр преданнэ түрүү хүнүүдые һунгаха ёһотойбди» гэжэ, ябууд дундаа хөөрэлдэнэд.

Тус суглаан дээрэ, энэ колхозой эрхим стахановка нүх. Евстафия Петровна Михалевае депутадуудта кандидат болгон нэгэндуугаар дэбжүүлээ.

Нүхэр Михалева хадаа колхозой солото стахановка мүн. Энэ жэлдэ зүгын үүрнүүд бүхэнһөө 67 килограмм мёд абаһан байна.

Сугларагшад хадаа, нүхэр Михалевагай түлөө голосуудаа үгэхые һунгуулиин № 1 округой һунгагшадые уряалба.

* *
*

Мысовой станциин хүдэлмэришэд хадаа Ленинскэ-Сталинска партиин үнэн хүбүүн, ордента нүх.Степан Петрович Полункиные аймсоведэй депутадуудта кандидадаар дэбжүүлбэ.

XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой колхознигууд-һунгагшадай суглаан болобо. Энээндэ 155 хүнүүд сугларaa.

Суглаан дээрэ, аймагай Соведэй депутадуудта кандидат болгон эрхим стахановка- комбайнер А. Д. Томская гэгшые дэбжүүлээ.

Ген. Бажанов.

МУХАР-ШЭБЭР

Шэнэ-Заганай сельсоведэй «ВКП(б) эйн XVIII съезд» колхоздо аймагай Соведүүдэй депутадуудта кандидадууды дэбжүүлгэдэ зорюулагдаһан суглаан болоо. Хамтадаа 63 колхознигууд сугларбад.

Тэндэ, аймагай Соведэй депутадуудта кандидадаар хүдөөажахын Бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадагша—тус колхозой счетовод нүхэр Константин Нестерович Бурков дэбжүүлэгдэбэ.

«Нүхэр Бурков болбол аймагай Соведэй депутадуудта кандидадаар дэбжүүлэгдэхэ—иимэ хүндэтэ габияа өөрынгөө үнэн сэхэ хүдэлмэрёөр туйлаа; колхозойгоо счетоводствые тодо һайнаар ябуулдаг, агитаторай хүдэлмэриие жэшээтэ һайнаар табяа, түрүү общественник, Ленин-Сталинай партида преданнэ, арадай үнэн хүбүүн» —гэжэ колхозник нүхэр Хохлов хэлэбэ. Үшөө 4 колхознигууд үгэ хэлэжэ, нүх. Бурковай кандидатурые һайшаан дэмжэбэд.

Нүхэр Бурковые депутадуудта кандидадаар дэбжүүлхэ гэһэн резолюци абтаба.

Б. Ангаров.

ПВЗ-эйн инструментальна цехын хүдэлмэришэдэй ба интеллигенциин коллективэй суглаан Городской Соведэй депутадуудта кандидадуудаар

НҮХЭД ЯКОВ ИВАНОВИЧ РУСАКОВ, РОМАН АНТОНОВИЧ КАРПАЦКИЙ, АГНИЯ ЕФИМОВНА МИХАЙЛОВА, ЕВСТОЛИЯ ИННОКЕНТЬЕВНА КОКИНАЕ ДЭБЖҮҮЛБЭД

Ноябриин 16-най үдэр. Нютагууддахи ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгалтануудта зорюулагдаһан, һунгалтын урда тээхи суглаан, Инструментальна цехын улаан булан соо үнгэргэгдэбэ.

Тус цехын хүдэлмэришэд, инженернүүд, технигүүд, служащинар болбол Горсоведэй депутадуудта кандидат болгон, Ленин-Сталинай партиин хэрэгтэ эсэстээ хүртэр преданнэ, цехынгээ солото хүнүүдые дэбжүүлнэ.

Энэ цехын планер нүхэр Р. А. Карпацкий болбол Городской Соведэй депутадуудта кандидадаар, инструментальна цехын кладовоие эрхилэгшэ, 1916 онһоо хойшо ВКП(б)-эйн член, **Яков Иванович Русаковые** дэбжүүлхын дурадхал оруулна. Тиихэдэнь, суглаанда ерэгшэд хадаа бултадаа нэрьемэ аплодисментнүүд доро, тэрэ дурадхалые дэмжэбэ.

Стахановец, слесарь нүхэр Владимир Феткуп болбол Горсоведэй депутадуудта кандидадаар—планер нүх. Роман Антонович Карпацкиие дэбжүүлбэ. Энэ дурадхалань бүхы сугларагшадаар дэмжэгдэһэн байна. Стахановец нүх. Хорошин мэдүүлнэ:

— Нүхэр Карпацкий хадаа манай заводто слесареэр, 1938 онһоо эхилжэ хүдэлмэрилһэн байна. Тиигээд, монтер байһанаа социалистическэ транспортын командна хүдэлмэридэ дэбжүүлэгдэһэн байгаа. Һайнаар хүдэлмэрилһэнэйгөө түлөө цехын планер болгогдожо дэбжүүлэгдээд, энэ хүдэлмэри дээрэ, баһал амжалтатайгаар хүдэлмэрилнэ—гэжэ хэлэбэ.

Саашань, токарь стахановец нүхэр Ф. Ф. Козыр болбол Городской Соведэй депутадуудта кандидадаар, тус цехын түрүү шлифовщица, залуу комсомолка нүх. Агния Ефимовна Михайловае дэбжүүлхэ гэһэн дурадхал оруулаба.

ВКП(б)-эйн член нүх. З. И. Руденко болбол депутадуудта кандидадта комсомолка-стахановка Евстолия Иннокентьевна Кокинае дэбжүүлнэ.

Эдэ кандидатуранууд хадаа бүгэдын һайшаалга доро, нэгэн дуугаар дэмжэгдэһэн байна.

Тэрэнэй һүүлээр, дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай түлөө агитаци ябуулха, найдалгата нюурнууд томилогдобо.

Тиигээд, нүхэр Кусаковые городской Соведтэ һунгаха һунгуулиин № 151 округта, нүхэд Карпацкые — № 152 округта, Михайловае — № 153 округта Кокинае—№ 154 округта баллотироваалагдаха зүбшөөлнүүдээ үгэхыень гуйһан, тусхай резолюци абтаба.

Тус суглаанда сугларагшад болбол «Интернационал» дуулалгаар, суглаагаа хааба.

ГОРСОВЕДЭЙ ДЕПУТАДУУДТА КАНДИДАТ ТРОНОВ ИВАН ФЕДОРОВИЧ

Нүхэр Тронов, Иван Федорович хадаа 1875 ондо, үгытэй таряашанай бүлэдэ түрэһэн байна. Нүх. Тронов болбол гэртэхинэйгээ зөөри шадал багатай, үгытэй байһанай ушарһаа, хоолойгоо тэжээхын тулада, бага балшар наһандаа, түрэһэн нютагһаа гаража, Баку городдохи нэгэ капиталистын заводто һурагша слесареэр хэдэн жэлдэ хүдэлмэрилһэн байна.

Иван Федорович болбол тэрэ заводто хүдэлмэрилжэ байха зуураа, өөрынгөө хани нүхэдтэеэ хамта, революционно хүдэлмэридэ хабаадалсаһан байна. Хаанай полицейскэ охранада баригдаһан ба 15 жэл хахадаар хизаар холо, катарженна хүдэлмэридэ сүлэгдэһэн байгаа. Тэрэнэйгээ һүүлээр гү, али 1917 ондо Сибирь ерээд, 1921 он хүртэр улаан гвардиин ба улаан партизанска отрядуудай командовалагшаар ба политическэ составта хүдэлмэрилэһэн байна.

1921 онһоо хойшо, нүх. Тронов болбол Улан-Удэдэ (тэрэ үедэ Верхне-Удинскэ гэгдэдэг байгаа) элдэб хүдэлмэринүүдтэ байһан ба Бурят-Монголдо Советскэ засагай тогтоһоной һүүлээр, харюусалгатай хүдэлмэринүүдтэ хүдэлмэрилдэг болоһон байна. 1930-аад оной үеһөө 1935 он хүртэр Улан-Удын горсоведтэ нэгэн харюусалгата хүдэлмэридэ хүдэлмэрилһэн ба 1935 онһоо мүнөө хүртэр, Улан-Удын ПВЗ-эйн коммунальна байрын таһагай, адууморидой управлениин начальнигаар хүдэлмэрилнэ. Нүх. Иван Федорович хадаа эндэ хүдэлмэрилжэ байха зуураа, адууморидой управлениин бүхы ажахые жэшээтэ һайнаар табижа шадаһан, хүдэлмэришэдэй дунда хүндэтэй, үндэр дээдэ авторитедтэй болоһон байна.

Нүх. Тронов болбол 1917 онһоо хойшо ВКП(б)-эйн член. Мүнөө ПВЗ-эйн коммунальна байрын таһагай партбюрогой член.

Ажалшадай депутадуудай Городской Соведтэ һунгаха һунгуулиин № 197 округой һунгагшад хадаа нүх. Иван Федорович Троновые Улан-Удын Горсоведэй депутадуудта кандидат болгон дэбжүүлһэн байна. Арадай үнэн хүбүүн—нүх. И. Ф. Троновай түлөө голосовалжа, коммунистнууд ба партийнабэшэнүүдэй Сталинска блогые улам бэхижүүлээ.

Б. Жапов.

АГИТАТОР ЦЫРЕНОВ

Яруунын аймагай, Ульдиргын сомоной, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой колхознигууд—һунгагшадай дунда хамтадаа 12 агитаторнууд хүдэлмэрилнэ. Эдэнэр хадаа һунгалтануүд тушаа агитационно-массова хүдэлмэриие һайнаар табижа шадаа.

Эрхим агитатор, колхозойнь ветеринарна фельдшер нүхэрРинчин-Нима Цыренов гэгшэ агитационно хүдэлмэриие жэшээтэ һайнаар ябуулна. Тэрэ хадаа һунгалтын положениие дүүргээд, мүнөө һунгалтын техника тушаа асуудалаар занятинуудые үнгэргэжэ байна. Цыренов болбол занятидаа һайнаар бэлэдхэжэ, һонирхолтойгоор үнгэргэнэ. Занятидаа нютагай материалнуудые — аймагайгаа, культурна ба ажахын фронт дээрэ туйлаһан илалтануудые дэлгэрэнгыгээр хэлэжэ үгэнэ.

Агитколлективые хүтэлбэрилэгшэ нүхэр Цыренжапов болбол агитаторнуудтаа шухала заабаринуудыень саг соонь үгэдэг ба тэдэнэрые үдэр бүхэндэ хүтэлбэрилдэг байна.

Жигмытов

ОСЕТИНСКЭ АРАДАЙ ЗОЛ ЖАРГАЛЫЕ БА ЭРХЭСҮЛӨӨЕ ДУУЛАГША

(Коста Хетагуровай түрэһэнһөөнь хойшо 80 жэлэй гүйсэһэндэ)

* * *

М. Ю. Лермонтовэй памятнигай урда

Хүндэтэ эсэгэоромни, баярлыш,
Хүшэр хүндэ зуун жэлнүүдээ мартыш,—
Шинии нюуса хүсэл мандан хүгжэхэл:
Шинии эрхэ сүлөөгэй халуун уряал!

Ерэхэл саг, этигыш!—Нангин залог энэл,
Мүнхэ гэрэлтэй галта одон—тэрэл!
Аюулта зэмайм үнэн нүхэр ханим,
Атар шанга илагдашагүй һайхан хүсэн!..

Искусствын мавзолей, наукын нангин сүмэ оруу
Этьгэлтэй, зоригтойгоор тэрээнтэй ши оронош.
Агуухэ үнэн һайхан хэрэгэй түлөө,
Айнгүй тэмэсэхэ һургаал тэрээнһээ абанаш.

Бодолгото болонги, омог тэрээнэй шарайнь
Бүрүүлтэхэгүйл хэзээдэшье шинии досоо.
Хада хабшал харанхын дундуур
Хаанашье тэрээнээ хүсэтэ хүгжэм дуулдахал.

Дуралыш тэрээндэ—үлдүүлэн сүлэгдэһэн поэдэй
Харанхы шинии байсануудта дуралһан шэнгеэр,
Үрэбтэр, хардалгада дайрагдан үхэһэн залуу тэрээнэй
Үхэлэйнь урдахи амаршалгынь үгые һаныш

Д. Чернинов оршуулба.

Гайхалта холбогдолиууд ба случайна аккорднууд

Сусахые юрдөө мэдэнгүй,
Шуурган шуухирна...
Груни һайханиие хүлеэһэн,
Зүрхэм бүглэрнэ...
Үдэр ехэ богонихон,
Болоно, һүни аятайхан...
Грунюшкынгөө нюдые
Харахаял ходо хүсэнэб!..

II

Аляархуу Леля,
Эртэ хабар шамтай,
Хүдөө хоюулан гарһанаа,
Һананагүй халтайш?.
Аляархуу Леля,
Эртэ хабар шамтай,
Хүдөөгүүр ябахаһаа,
Хүсэлэн үлүү байхагүй...

III

Удаан гансаараа ябаһандаа
Уулзан үгы шамтай,
Гүнзэгыгөөр гашуудаһанаа,
Мэдэрхэм намда эшэгүүритэй...

IV

Аляа үүдхэлэйшни түлөө
Алягадаагүйдөө
Ганса лэ мүнөө
Шаналнам юрэдөө.
Үдэр һүни илгадгүй,
Зүүдэндэшни шүдхэрэй үзэгдэтэр,
Шабхадахал байгаа шамай,
Шадал тэнхээнэйш барагдатар...

V

Ай гэрэлтэ наран
Хэзээ юрэдөө гарахаб.
Минии үбэшэн зүрхэн
Сохихоо хэзээ болихоб...

Жамсо Тумунов оршуулба.

* * *

Бодолни эсээ, нюдэнэйм хараа бүдэхирнэ,
Шуһамни хүрөө, үбсүү сээжэм үмэхирээ,
Намарай хара һүниһөө харанхыл,сэдьхэлни...
Аниргүй болоол дуумни... замни гээгдэрээ...
Байһан юм, барагдаа... Бирагүй зугаада
Бата зорилгошье, үрэшье үгыгөөр
Үбэшэн-сошордуу нойр зүүдэн шэнгеэр
Эдир наһанайм эрхим жэлнүүд арилаа...
Ерэхэ сагтал-хамаг юумэн... Золшье хэрэггүй,—
Би дадаа, һураагүйб... Би хүсэнэшьегүйб!-
Гансашье шэмээ, заяан байг, хамаагүй,-
Гамнангүй тэдэниие ами наһаараа түлэхэб!

Б. Абидуев оршуулба

БОГООЛОЙ ДУУН

Нэгэ яслида бидэнэр түрөөбди
Ши намтай эды хүрөөлши;
Сугтаа ажаһуужа ажаллаабди,
Хайратай минии элжэгэхэнши.
Сугтаа, хүсөө гамнангүй,
Үбсүү сээжээ һэлээд,
Үхээридээ хүртэр тэсэмгэй
Өөһэдынгөө зам барахабди, ябаад.
Хаамнай, баянаа һайрхаад, һуужа байг даа,—
Манай хэрэг юун бэ?
Ажабайдал—мэхэ, теэд үхэлэйшье һайнынь үгыл даа,—
Булта ошохолди «тэндэ».

Д. Норбоев оршуулба.

Э Т Ю Д

Зүүдэ нойртоо дэмыржэ, һайхан һүни
Зүндөө һуун, газар дээр намхалзана...
Сэгээн тэнгэртэ һара носожо, мэнэ
Хойно-хойноһоо мүшэд ошо сасана...
Дуугай, намдуу... һанаанда хатан ой унтана..-
Амтан бодол, дуундаа үлгыдүүлэн,
Арайл миралзан, далай долгёо татана,
Дуугай бай, гээд долгёо дуудана тэшхүүлэн...

Цэдэн Галсанов оршуулба.

ЭХЭ

(„Ирон фандыр" гэдэг осетинскэ сборнигһоо)

Мүлиһөөр шугы баригдаад.
Хирээ хүлдэн унана.
Саһа, мүлиһөөр хадагдаад
Нар-аул һажана.
Обоохой гэрэй ханада
Тортог утаан тунана,
Пайдалгүй галайнь тулгада
Хонхон тогоон бусална.

Тогооруу үхибүүд үлын,
Гал тээшэ дугташана:
Хэн хэндэнь һангирхай гэлиин.
Хэн хэниинь нюсэгэн һууна...

Жаа нюурнууд, этигэл дүүрэн,—
Очагруу эрмэлзэнэ,
Нюдэнүүдһээнь уйдхар дүүрэн
Нёлбоһон үзэгдэнэ...

—«Болиит, үхибүүд, уйлахаа,
Эхэтнайб, энхэрхэб.
Тэсэмгыдэтнай аярхаад,
Фасоль болгоод үгэхэб».

Гал носоно мүшэр-арсаар,
Хүхэ утаан тунана.
Эхэнь нёлбоһовё нюусаар
Хөө тогоондоо дуһаана.
—«Түрэл абатнай хахасаад,
Үхөөриин газар ошоол.
Табан үнэшэн-таанадаа
Эхэ-намтайтнай орхёол...

—«О, нүхэрни, үхэлдэшни
Ухаа сэсэн болобоб,
Нүхэ бэлдыш даа мандашье:
Шадал тэнхээ һалабаб...»

Эхын нёлбоһон улам хурсаар
Тогоон соо дуһан байна.
Гал носоно мүшэр-арсаар,
Хүхэ утаан тунана...

Эгээл хайрата дүү-багань
Эсэтэрээ хүлеэнэ.
Пээшэн шадараа дуураһан,—
Нойрой жаргал тэрээндэ...

«Хуу һажахынь хүлеэгыш даа,
Нойр хэниие дарадаггүйб!
Үлэсхэлэн-хайрагүй хэдыш һаа,
Нойр хэниие дабадаггүйб...
—Эжы, эдеэншни яаһам бэ?
Түргэөр абыш даа галһаа...
«Байзыт, хүлеэгыт, болог лэ,
Булта хүртэхэт намһаа».
Тиин бэшэниинь нойртоо дууран,
Уйлалдахаа зогсоно...
Эхэнь теэд энхэрэн, яаран
Һангирхайгаар хушана.

Унтаһан табанай нойрһоо
Шэнээ таһаран һуушаба,
Харьяа урадхал нёлбоһоо
Эхэнь барижа ядаба...
Хонхон тогоонойнь оёорто
Бусалан... шулуун байгаал,—
Үхибүүдэнь тугаар эртэ

Энээни хүлеэн һуугаал...
Амтан этигэлээр тэдэнээ
Үлгыдэн һууба эхэнь...
Ажабайдал гээшэдэтнай
Дүүрэн аал гохо мэхэ?

Цэдэн Галсанав оршуулба.

* * *

ШУУРГАН СОО

Хадын хабшалаар шуурган
Хара үүлэ намнана,
Хагсуу бордоһоор эрьелдэн
Хашхаран, эшхэрэн мушхарна,
Сахюур хабсагайн забһарые
Саһаар шэглэн шабана..,
Уйлан, бархиран шакал шэнги
Улин ёолон байнал.
Хайр шулуун унталга соо,
Хүхэ мүлиһэн халиһан соо,
Бүглүү дүлии нүхэн соо,
Бүтэнэл, газар доро шэнгеэр.
Хада уулын урасхалнууд
Хүндыгөөр хүнхинэнэ холоһоо...
Асар хабсагайн үндэртэ
Аул амяа татаад, дуугай,
Хүйтэн гранидаар хэһэн
Хуурсаг шэнги-гэрнүүд,
Хүр саһан соо хоргодоно...
Хаанашье үргэһэн эзэлнэ.
Харгы дээрэ гансахан,
Хада байсын нэмэридэ,
Харахан муухан гэрхэн соо
Харанхы бэшэ, гэрэлтэй.
Улаан галаа тойроод
Үхи хүбүүд һууна...
Үнинэй гэдэһэниинь үлэсһэндөө,
Өөһэд дундаа арсалдана.
Эхэнь тэдэнээ хорино,—
Эрэгүй хайратай эхэнэр!
Түлеэнниинь хүйтэн сэбдэг
Носоногүй үлеэхээл мэдэнэ.
Тэдэ хүүхэдэнь тэсэмгэйгээр
Тагаанаа хараад һуунад...
Одхон хүбүүниинь нойрмоглон
Залхуугаар бараһан эбэһээлнэ.
Хүйтэн нэбтэ үлеэнэ...
Нойронь тэдэнэй хүрэнэ...
Бэгзылдэнэ... Эбэһээлнэд...
Унаба тиишээ... унташана...
Хасарнуудань халуу бусална
Хара тогоониинь харьялба...
Хүүхэд хүлеэжэ тэсэнгүй
Хүндэ нойртоо диилдэбэ...
Орон дээрэнь зэргэлүүлэн
Эхэнь тэдэнээ хэбтүүлбэ,
Өөгшэлэн байжа хүүгэдээ
Өөрынгөө пулаадаар хушаба...
Хурхиран хэбтэһэн зүүдэндэнь
Хүнгэн болобо тэдэнэртэ...
Нюдэнэйгөө уһые эхэнь
Нюужа барижа шадабагүй.
Шулуу шанан, үхибүүдээ
Шоглон мэхэлһэн эхын
Хатуу зүрхэнь тэсээгүй
Хайралан уйлан унаба

А. Шадаев оршуулба.

ДУУН

Хапхалан байгаа маймнай
Хабарайнь сэсэг яаһам?
Хаанабши, эдир наһамнай,
Бодол зүүдэншни яаһам?,...
Яаһам нүхэдни, эдирхэг
Дуун, наадан, найрай зали!
Уряадам бодогшо һэргэг
Олон тэмэсэлшэд алим?
Яаһамт, сүлөө эрхын эхи
Ажалай сүлөө эрмэлзэл?—
Он жэлнүүд абаашаал түлхин,
Хоггүй булта дууһанал...

Цэдэн Галсанов оршуулба.

ОСЕТИНСКЭ АРАДАЙ АГУУЕХЭ ПОЭТ

Октябриин 15 хадаа осетинскэ арадай агуу-ехэ национальна һайн үдэр. Энэ үдэр, 80 жэлэй саана, 1859 ондо Константин Леванович Хетагуров—гайхамшаг поэт-революционер, осетинскэ уран литературын һуури тодхогшо ба осетинскэ литературна хэлэ байгуулагша, ехэ талаантта публицист ба общественнэ томо деятель түрэһэн байна.

Хетагуровай бүхы богонихон наһанъ бүхэлидөө өөрынгөө арадта үгтэһэн байгаа. Ородой революционно-демократическа һанал бодолой эрхим традицинуудые шэнгээн абаһан Коста болбол самодержавна стройе, помещигүүд, буржуазиие эсэргүүсэһэн хадагазарай арадай массануудай үргэн социальна протестые зоригжуулагша байһан юм. Костын хоробусалгама, сэдьхэл хүдэлгэмэ поэзи дотор хубигүй, дарлагданги хадагазарай үгытэйшүүдэй шэлэмэл бодолнууд ба һанаашалганууд хэлэгдэһэн байна.

Коста Хетагуров болбол ажалда хэрэглэмээр кусок газар бүриие хүмэг шулуунуудһаа байлдаагаар буляажа абаха ушартай, иимэ үндэр уулын оройдо байһан, Нар гэдэг хадагазарай селенидэ түрэһэн юм. Осетинүүдые царска чиновнигууд иишэ намнан оруулһан байгаа. Коста бага наһанһаа эхилээд, хадагазарайхидай гүйрэнша байдал ба хүндэ хүшэр ажалые баран хараһан байна. Теэд, гансахан хараһан тэды бэшэ: эртэ үнэшэрөөд, тэрэ өөрөө бага бэшэ ядаралнуудые ба гашуудалнууые бэеэрээ үзэһэн юм.

Бүри Ставропольско гимназида һуража байхадаа, литература ба уранзураг тээшэ халуун абияас Костада түрэһэн байна. 1881 ондо Хетагуров болбол Петербургска уранһайханай академидэ ороһон юм. Эндэ Коста болбол агуухэ художнигуудай урэалые наринаар шудалан, хадагазарай ажабайдалһаа хэдэ хэдэн картинануудые зураһан юм. Гэбэшье, Хетагуровай хамаг планиинь гэнтэ эбдэрһэн байна: тэрээнэй абажа байһан тэрэ бишиихан стипендииеншье хаһаһан байгаа. Тон хүндэ хүшэр материальна условинуудта, үлдэжэ зобожо байгаад, яабашье һаань академиин курсые дүүргэхые оролдоһон байбашье, ядаралнуудта тэсэнгүй, 1885 ондо Осетидоо бусаһан бэлэй.

Ставропольско гимназида ба Петербургска уранһайханай академидэ байһан жэлнүүдэнь Хетагуровай общественно-политическэ ба литературна үзэлнүүдэй бүрилдэлгэдэ тон хүсэтэй влияни үзүүлһэн байна. Тэрэ хадаа ородой уран литературатай танилсаһан, ород хэлые дүүрэн гүйсэдөөр шудалһан байна. Ородой демократиин идеологууд—Белинский, Чернышевский, Добролюбов гэгшэдэй хүдэлмэринүүдые шэнжэлэн шудалалгань—самодержавна стройе ехээр зэбүүрхэлгые ба түрэл арадтаа гүнзэгы дуралалые тэрээндэ һэрюулһэн байна. Тэрэ жэлнүүдтэ үргэнөөр дэлгэрһэн революционно народническа хүдэлөөн болбол Хетагуровта гүнзэгы влияни хэһэн байгаа. Тэрэ хадаа түрүү залуушуудай кружогуудта хабаадалсадаг, подпольно литература уншадаг, студентнэрэй вечернүүд дээгүүр выступалдаг болоһон байна.

Осетинскэ арадай массануудай байдалань тэрэ үедэ туйлай хүндэ хүшэр байгаа. Царизмын колонизаторска политика ба нютагай дворянство, буржуазиин зүгһөө хатуу шанга эксплоатаци хадаа арадые туйлай гүйраншалалда хүргэһэн байна. Хадагазарайхидай газарань буляагдажа, дворянуудта үгтэһэн байгаа. Протест бүриин тула, тэдэниие солдатчинаар гү, али халууралгаһаа ба бүгшэм халуунһаа хүнүүдэй үхэдэг Каспийска далайдахи аймшагта Чечень арал сүлэхөөр занажа байһан юм.

Өөрынгөө арадай хүшэр байдалаар һэжэрэгдэһэн Коста болбол тэмэсэлэй дүлэтэ поэтическэ манифестнүүдые—«Додой», «Азар», «Сидзаргас» шүлэгүүдые зохёоһон юм. Тэрээнэй дуунуудань гараар бэшэмэл олонтоото списогүүдээр таража, осетинүүдэй дунда революционно ушармэдэрэлые һэрюулэн, арадай зохёолнууд болодог байһан юм.

Осетин бүхы общественнэ, культурна ажабайдал болбол 80-90-ээд онуудта Костын нэрэтэй нягта холбоотой байба.

Оролдолго, зориг ехэтэ Коста болбол эхэорондоо үргэн ехэ культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулна. Һургуулинуудые байгуулһан, уран картинануудай выставкануудые эрхилһэн, арадай зүжэгүүдые эмхидхэһэн, лекцинүүдые уншаһан, Владикавказска театрта хүдэлмэрилһэн, хадагазарайхидай дунда техническэ эрдэм тарааха общественные эмхидхэлгэдэ хабаадалсаһан, осетинскэ хэлэн дээрэ газета гаргахые оролдоһон, судүүд дээрэ ба хэблэлдэ үгытэйшүүлые үмөөрэн выступалһан байна. Костын хүдэлмэриин условинуудань тон муу байгаа. Костын дайсад—можын администраци, цензорнүүд, дворянууд болбол тэрээндэ дэбтолон орохоёо удааруулаагүй байгаа. Поэдые хоёр дахин Осетиһээнь газаашань сүлэһэн, тэрээнэй шүлэгүүд ба статьянуудань тусхай цензурэдэ ородог байһан, тэрээнэй сборник «Ирон Фандыр» («Осетинскэ лира») конфисковалагдаһан байна. Эдэ бүгэдэнь Хетагуровай энергые эбдээгүй һэн. Гансахан лэ материальна ядаралнуудай һуури дээрэ һүжэрэһэн хүшэр үбшэн болбол тэмэсэгшые стройһоонь гаргаһан юм.

Костын творческо хүдэлмэринь үргэн ба олон янзын. «Үхибүүд шулуу эбдэлгэ дээрэ», «Горянка эхэнэр уһанда ошобо», «Теберда» ба бусад реалистическэ картинанууд дотороо Коста болбол Осетин ба Кавказай ажабайдал, һуудалые таланттайгаар харуулһан байна. Тэрээнэй «Дуня» гэжэ комеди хадаа зүжэг харагшадта мүнөөшье тон ехэ амжалтатайгаар ба дуралалтайгаар хэрэглэгдэжэ байна.

Костын публицистическэ выступленинүүд болбол Кавказда царска чиновнигуудай үүсхэһэн тэрэ национальна харшалалдаае һуладхаха хэрэгтэ ехэхэн үүргэ дүүргэһэн юм. Коста болбол Пушкин ба Крыловой зохёолнуудые оршуулагша болохо талаараашье, осетинүүдтэ тон ехэ юумые хэһэн байна. Гэбэшье, Костын үлээһэн зүйлнүүд дотор эгээ үнэтэйнь хадаа хэблэлээр тэмдэглэгдэһэн, тэрээнэй угаа ехэ бэлиг шадабари, поэтическэ творчествонь мүн болоно.

Коста болбол ород ба осетинскэ хэлэнүүд дээрэ бэшэдэг байгаа.

Тэрэ хадаа ородой литературые ехээр сэгнэдэг ба хүндэлдэг, ород хэлэндэ дуралдаг байгаа. Тэрээнэй лирикэнь бүгэдэдээ шахуу, «Фатима», «Уйлажа байгаа хабсагай», «Хэндэ хүхюу байгданаб» г.м. ехэ ехэ эпическэ зохёолнуудтань адали, ород хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн байна. Тэрэ болбол өөрынгөө гайхамшаг бэлигые ородой классическа поэзи ба осетинскэ арадай элдэб баян аман зохёолнууд дээрэ болбосоруулһан байна.

Костын поэзинь арадай шанартай ба революционно. Тэрээнэй дуунуудай шэмээн доро, осетинүүд 1905 ондо восстанида ороһон юм. Агуухэ Октябрьска социалистическэ революциин һүүлээр, советүүдэй засагай түлөө тэмэсэһэн байна. Тэрээнэй «Додой» хадаа улаан паргизануудай революционно гимн байһан юм.

Коста болбол дворянгуудай ба царска чиновнигуудай хэрзэгы хатууе, хомхой хобдогые ба моральна хооһониие юунһээшье гүнзэгыгөөр зэбүүрхэһэн байгаа.

Зобоогдоһон арадай ажабайдалда зорюулагдаһан, тэрээнэй шүлэгүүд гүнзэгы дуралалаар нэбтэрһэн байна. Поэт болбол арадай түлөө ализэргэ үнэн сэдьхэлэй үгэнүүдые олоһон байна гээшэб!

Коста болбол ядарал ба үлэсхэлэндэ нэрбэгдэһэн труженигүүдэй бүхэли галерей зуража гаргаһан байна. Эхынь («Сидзаргас») образ болбол бүхы революциин урдатээхи үлэсхэлэн осетин символынь мүн болоно.

Поэдэй өөрыншье ажабайдалань арадай ажабайдалтай нягта холбоотой байгаа.

> Наһанай золые үзээгүйшье һаа, золдо адляар гамнан сэгнэжэ дадаһан тэрэ сүлөөгөө, би нэгэтэшье арадай сүлөөтэ табигдаха һаань, би гансахашье алхамаар үгэхөөр бэлэм, сүлөөгөө.

Костын политическэ поэзинь—нарин гоё лиризмтэй, асара ехэ патриотическа темань—ажабайдалай үдэрбүриин үзэгдэлнүүдые сэдьхэл доһолгомоор ойлгожо абалгатай зохилдоно.... Тэрэ болбол өөрынгөө эхэ нютагай ууланиудта дуралдаг, тэдэнэй гоё һайхан ба шэрүүн шанга ажабайдалые мэдэрэдэг ба гүнзэгы шуудаар дуулдаг байгаа. Үхибүүд тухай, природа тухай, ангууд тухай эгээлэй формые гүнзэгы удхатайнь зохилдуулан холбоһон шүлэгүүдэнь уншагшадай урда Костын поэзиин оптимизмые ба ажабайдалые батадхаха хүсые тон һайнаар дэлгэжэ харуулна.

Агуухэ социалистическэ революциин илалтын һүүлээр, Костын дуунуудань сүлөөтэ осетин арадай достояни болһон байна. Мүнөө сагта, арадуудай сталинска ханибарисаагай жэлнүүдтэ, тэрээнэй «Ирон Фандыр» гэжэ зохёолонь олон национальна хэлэнүүд дээрэ оршуулагдажа, Костын нэрэнь советскэ союзай социалистическэ культурын тон томо мастернуудай нэрэнүүдэй зэргэдэ габьянайгаа ёһоор жагсаа.

А. Малинкин.

Харюусалгата редактор Р. БИМБАЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, Центросоюзная, 19. Телефоны: отв. редактора—3-44, отв. секретаря—3-23, отд. партийной жизни—7-55—2 зв., сельхозотдел—7-55, отдел кадров—5-07.

Типография НКМП БМАССР. Бурглавлит №2327